

Το Ευαγγέλιο του Χριστού δεν αφήνει περιθώρια για δικαίωση του πολέμου (Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.)

/ [Πεμπτουσία](#)

Το Ευαγγέλιο του Χριστού δεν αφήνει περιθώρια για δικαίωση του πολέμου. Και η Εκκλησία δεν παρουσίασε ποτέ διδασκαλία για «δίκαιο πόλεμο», γιατί ο πόλεμος έχει πάντοτε στην βάση του κάποια η κάποιες αδικίες. Αναγκάστηκε όμως να ανεχθεί κατ' οικονομίαν ως «έλαττον κακόν» τον αμυντικό πόλεμο, στον οποίο καταφεύγει εξανάγκης ο προκαλούμενος η αδικούμενος και καταδυναστευόμενος, προκειμένου να περισώσει σπουδαιότερα πράγματα. Παρόλα αυτά το «έλαττον κακόν» εδώ είναι πολύ σχετικό. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει μεγαλύτερη αμαρτία από τον πόλεμο, γιατί αυτός σχεδόν ανεξαιρέτως παρασύρει όλους σε ηθική συμμετοχή στους φόνους [14]. Όλοι επιθυμούν από την πλευρά τους την νίκη. Γι' αυτό και όσοι ακόμα δεν φονεύουν συνευδοκούν για τους φόνους σε βάρος των αντιπάλων. Το τραγικότερο μάλιστα φαινόμενο είναι ότι σήμερα με την τηλεόραση ο πόλεμος γίνεται και ενδιαφέρον θέαμα, που «απολαμβάνει» ο άνθρωπος με γαλήνη και απάθεια

στην θαλπωρή του σπιτιού του.

Ειδικότερα σε σχέση με την στράτευση και την συμμετοχή των Χριστιανών στους πολέμους η στάση της Εκκλησίας κατά τους πρώτους αιώνες της ιστορίας της ήταν αρνητική. Η στάση αυτή δεν ήταν άσχετη και με την άμεση σχέση του στρατού με την επίσημη εθνική θρησκεία και την λατρεία του αυτοκράτορα. Όταν τελικά αναγνωρίστηκε η Εκκλησία από το κράτος, οι Χριστιανοί δέχτηκαν υπεύθυνες κρατικές θέσεις και την άσκηση στρατιωτικών καθηκόντων.

Τον τρίτο αιώνα, οπότε ο Χριστιανισμός δεν είχε ακόμα αναγνωρισθεί από το κράτος ως επίσημη θρησκεία, ο Ωριγένης αποκρούοντας την αξίωση των εθνικών να στρατεύονται οι Χριστιανοί και να μην αποφεύγουν τους φόνους, γράφει: Όπως οι ιερείς των ειδώλων δεν στρατεύονται στους πολέμους, για να έχουν αναίμακτα και καθαρά από φόνους τα χέρια τους στις θυσίες, έτσι και οι Χριστιανοί δεν μετέχουν στους πολέμους, συγκροτούν όμως ιδιαίτερο στρατόπεδο ευσεβείας με τις προσευχές τους για το κράτος και τον αυτοκράτορα [15]. Αντίθετα ο Τερτυλλιανός κατά την ίδια περίοδο παρατηρεί ότι οι Χριστιανοί υπηρετούν την στρατιωτική τους θητεία μαζί με τους εθνικούς [16]. Τέλος είναι γνωστό ότι ήδη από τις αρχές του τέταρτου αιώνα έχουμε στρατιωτικούς αγίους και ότι στον στρατό του Μ. Κωνσταντίνου υπήρχαν πολλοί Χριστιανοί.

Παρά την προσέγγισή της όμως με την πολιτεία, η Εκκλησία δεν άφησε να παραμεριστεί εντελώς η ουσιαστική αντίθεσή της προς τον πόλεμο και την

συμμετοχή των μελών της σε αυτόν. Η αντίθεση αυτή εκφράζεται και με την μη συμμετοχή των κληρικών της στον πόλεμο. Από την άλλη πλευρά η ευλογία των πιστών που στρατεύονται και μετέχουν στον πόλεμο γίνεται κατανοητή από την θέση στην οποία βρίσκεται ως μητέρα μπροστά σε κάποιο μεγάλο κακό που δεν μπορεί να αποτρέψει. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι η αναγνώριση της στρατιωτικής αρετής και του πολεμικού ηρωισμού δεν εμπόδιζε την Εκκλησία να επισημαίνει παράλληλα και την ουσιαστική αντίθεσή της προς οποιαδήποτε πράξη βίας. Ο Μ. Αθανάσιος γράφει σχετικά τα εξής: «Φονεύειν ουκ έξεστιν, αλλ' εν πολέμοις αναιρείν τους αντιπάλους και έννομον και επαίνου άξιον. Όστε το αυτό κατά τι μεν και κατά καιρόν ουκ έξεστι, κατά τι δε και ευκαίρως αφήεται και συγκεχώρηται» [17]. Όπως εύστοχα παρατηρήθηκε, ο Μ. Αθανάσιος δεν διατυπώνει εδώ την θέση της Εκκλησίας για τους φόνους που γίνονται στους πολέμους, αλλά την γνώμη της πολιτείας και των πολιτών. Γι' αυτό άλλωστε χρησιμοποιεί τον όρο «έννομον» και όχι τον όρο «χριστιανικόν» η άλλο συνώνυμό του [18]. Το νόμιμο δεν είναι οπωσδήποτε και χριστιανικό. Τέλος ο δέκατος τρίτος Κανόνας του Μ. Βασιλείου λέει ότι οι φόνοι που γίνονται στους πολέμους δεν καταλογίζονται ως φόνοι. Ταυτόχρονα όμως σε όσους φονεύουν στον πόλεμο επιβάλλει τριετή αποχή από την θεία Κοινωνία [19].

Σε ολόκληρη την ιστορία του Βυζαντίου, αλλά και αργότερα στην ιστορία του νεώτερου Ελληνισμού, οι πόλεμοι δεν είχαν μόνο πολιτικό αλλά και θρησκευτικό χαρακτήρα. Αυτό συνέβαινε, γιατί συνήθως οι εχθροί του κράτους ήταν και εχθροί της Εκκλησίας. Έτσι και η υπεράσπιση του κράτους συνέβαινε να συμπίπτει με την υπεράσπιση της Εκκλησίας. Εδώ μάλιστα πρέπει να σημειωθεί και η ιδιαίτερη αντίληψη των Βυζαντινών για τον χαρακτήρα της αυτοκρατορίας ως θεοφρούρητης πολιτείας. Η αντίληψη αυτή προσέδωσε στο κράτος ιερό χαρακτήρα και στους αγώνες που γίνονταν για την υπεράσπισή του θρησκευτικό νόημα. Στην προοπτική αυτήν κατανοούνται και οι ύμνοι της Εκκλησίας που ψάλλονται ως σήμερα για τις νίκες των βασιλέων και την προστασία της χριστεπώνυμης πολιτείας από τους εχθρούς της [20].

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

14. Βλ. Αρχιμ. Σωφρονίου, *Οψόμεθα τον Θεόν καθώς εστι*, σ. 146.

15. Βλ. Ωριγένους, *Κατά Κέλσου* 8,73.

16. Βλ. Τερτυλλιανού, *Απολογητικός* 42, PL 1,556.

17. Μ. Αθανασίου, *Επιστολή προς Αμούν*, PG 26,1173B.

18. Βλ. Μητροπ. Ηλιουπόλεως Γενναδίου, *Πόλεμοι, κοινωνία, Χριστιανισμός και ο μεταπολεμικός κόσμος της ειρήνης*, Ισταμπούλ 1945,

σ. 121.

19. «Τους εν πολέμοις φόνους οι Πατέρες ημών εν τοις φόνοις ουκ ελογίσαντο, εμοί δοκεί, συγγνώμην διδόντες τοις υπέρ σωφροσύνης και ευσεβείας αμυνομένοις. Τάχα δε καλώς έχει συμβουλεύειν, ως τας χείρας μη καθαρούς, τριών ετών της κοινωνίας μόνης απέχεσθαι». Μ. Βασιλείου, Κανών 13. Πρβλ. και Β. Αντωνιάδου, Εγχειρίδιον κατά Χριστόν Ηθικής, τομ. Β΄, Κωνσταντινούπολις 1927, σ. 137-8.

20. Βλ. π.χ. Απολυτίκιον και Κοντάκιον της εορτής της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού, στο Μηναίον, 14 Σεπτεμβρίου.